

<https://suspilne.media/culture/287120-biblioteka-misce-bezpeki-intervu-zi-stolicnimi-bibliotekarami-pro-robotu-v-novih-realiah/>

Бібліотека – місце безпеки. Інтерв'ю зі столичними бібліотекарями про роботу в нових реаліях

Ольга Брах Марія Блindюк

30 вересня 2022, 13:33

До Всеукраїнського дня бібліотек 30 вересня Суспільне Культура поспілкувалося з керівниками й керівницями трьох бібліотек Києва про особливості роботи під час повномасштабної війни, волонтерство, поширення українських книжок світом та взаємодію з іноземними колегами.

Публічна бібліотека імені Лесі Українки

"Зранку 24 лютого я почала телефонувати колегам – сказала, щоб усі залишалися вдома, далі будемо вирішувати, як діяти. Того ж дня ми написали на фейсбуці бібліотеки звернення: ми на зв'язку, все буде добре. Пізніше почали щоденно обмінюватися з колегами повідомленнями, шукати можливості переночувати для тих, кому це було необхідно. Допомогло, що я була методисткою і знаю чимало бібліотекарів", – говорить директорка бібліотеки Ольга Романюк.

"Була гостра потреба діяти, робити що можеш. І хоч у ті дні ворог був близько, але всередині залишався якийсь стрижень – віра, що все буде добре".

"Уже 27 лютого Анатолій Горовий запропонував проводити просвітницьку роботу – підтримувати наш дух і стійкість. І ми вирішили робити онлайн-лекції. Формат знайомий із часів коронавірусу", – розповідає директорка.

У березні працівники, що живуть неподалік, зібралися заклеювати вікна та заховали цінний фонд у вогнестійкі сейфи й найбезпечніші куточки сховища.

"Сьогодні ми працюємо у звичайному режимі, але з двома вихідними, бо майже третина працівників виїхали в інші міста чи країни. Хоча, зважаючи на нашу активність у соціальних мережах і на сайті, можна сказати, що ми працюємо навіть активніше, ніж до вторгнення. Хочеться кожного обігріти, провести більше цікавих і корисних заходів", – каже Ольга Романюк.

Ольга Романюк.

Не забуває бібліотека і про українців, які евакуювалися за кордон, та іноземних колег, що всіляко їх підтримують.

"Із початком вторгнення наші друзі – Воєводська публічна бібліотека Кракова та Центральна міська бібліотека Вільнюса – прислали багато слів підтримки. Крім того, вони створюють в бібліотеках куточки для українців і робочі місця для наших співгромадян. У Краківській бібліотеці організували пункт гуманітарної допомоги.

Ми передали хороші українські книги з нашого обмінно-резервного фонду бібліотекам, які піклуються про українців".

Одне з перших відправлень відбулося завдяки литовським волонтерам, які привезли в Бучу корм для тварин, а повертаючись, погодилися взяти коробки з книгами. Спершу збирали літературу у фейсбуці, а зараз бібліотека працює напряду з видавництвами.

На сьогодні українські книжки поїхали у понад [17 європейських міст](#).

До українських же читачів бібліотекарі стали уважнішими.

"У межах проєкту "Бібліотерапія" ми індивідуально радимо книги – формуємо добірки книжок, які викликають різні емоції. Кожній людині потрібна своя книжка, яка би відповідала її внутрішньому стану. А особливо обережно ми радимо внутрішньо переміщеним особам, адже слово може вилікувати, а може й поранити", – говорить директорка.

Читання за двома стінами. Як читати у воєнній реальності — радить Тетяна Стус

Для закупівлі книжок у власну бібліотеку на держфінансування не розраховують:

"Сподіваємося на фонди, зокрема Зіміна. Трохи заробляємо з платних послуг. Ми здобули грантові кошти – це наша подушка безпеки. Нові книжки нам ішли й за програмою підтримки книговидання від Українського інституту книги, але в основному їх дарують користувачі й автори. Станом на 1 вересня у нашому фонді з'явилося шість тисяч подарованих книг".

Російську літературу не закупають з 2013 року, але російськомовні від українських видавництв є і будуть, каже бібліотекарка:

"Якщо книжка інформаційно цінна і не має українськомовної альтернативи, то, позбувшись її, ми не зробимо краще для бібліотеки та користувача. Якщо до нас приходять українськомовний примірник книжки, який був російською – ми залишаємо лише український".

"Бібліотека стала безпечним місцем у небезпечному світі"

Про роль бібліотеки, Ольга Романюк каже: "Роль бібліотек змінилася відтоді, як українці повийжджали за кордон і опинилися в середовищі, де немає української книжки. Потреба в рідних книжках підвищила значення бібліотек".

Наукова бібліотека імені М. Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка

Остання п'ятниця місяця для бібліотеки Максимовича – санітарний день. Але повномасштабне вторгнення Росії скорегувало всі плани – "прибирання"

перенесли на четвер, 24 лютого. Того ж дня ректор зібрав керівництво університету для узгодження подальших дій.

"У Києві було паралізовано все, тому охороні доводилося жити в бібліотеці тижнями. Але ситуація з ковідом загартувала нас. Є певна кількість співробітників, які живуть на відстані пішої ходи. Тому організувалися, щоби принаймні в центральному корпусі щось законсервувати, зокрема сервери. Наш заввідділом живе на Борщагівці, але він активно і постійно працював, приїздив на велосипеді, тому що сервери треба було убезпечити, перевірити безперебійність живлення. Насамперед ми налагодили процеси щодо збереження великого фонду відсканованих стародрукованих видань", – розповідає директор бібліотеки Олег Сербін.

Олег Сербін.

Уже на початку квітня бібліотека працювала офлайн, а до цього забезпечувала онлайн, що могла. Інформаційна довідка, служба інформаційного моніторингу та інші, налагоджені за час карантину, сервіси не припиняли своєї роботи, запевняє бібліотекар.

Читачі повернулися в середині квітня, коли Київ почав оживати.

"Хто був у місті – повертали книжки, приходили до дисертаційного фонду за консультаціями. До того ж закінчився навчальний рік, а це завжди обхідні, повернення літератури, переоблік. Моїм співробітникам було складніше через майже цілодобовий режим роботи: зі студентами працювали

здебільшого точково, а не зі старостою чи куратором, намагалися додзвонитися, щоб принаймні розпитати: "Де ви?", "Як ви?", – каже бібліотекар.

"Я одразу ввів нову категорію обліку – втрачені книжки, тому що знадобилася і така колонка".

Із перших днів повномасштабної війни бібліотека почала робити дайджести з періодики, присвяченої війні, – їх вийшло понад 200. Олег Сербін говорить, що це не просто оперативна інформація чи зріз – це документування історичних подій у правильному бібліографічному виконанні для подальшої роботи дослідників із цими матеріалами.

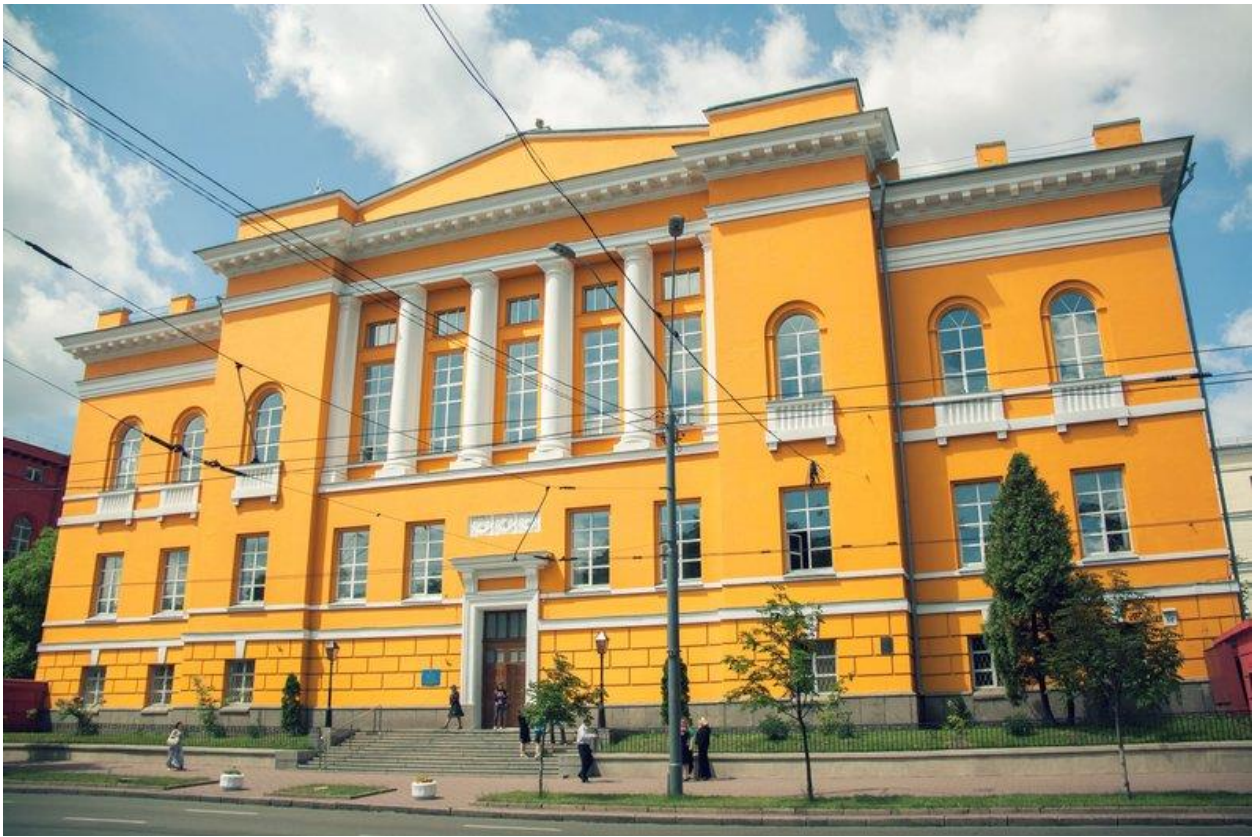
На думку керівника бібліотеки, дослідникам можуть знадобитися і російські книжки, але дерусифікацію бібліотека пройшла:

"Процес дерусифікації у нас відбувається постійно, адже якщо керівник професіонал, то він не тримається за "мертві душі", а намагається максимально покращити фонд бібліотеки".

"Коли я сюди прийшов, ми зробили аудит. У нас були підручники з кібернетики 1976 року. Це все було російською, зі стандартними ідеологічними вставками – "що про це казав Ленін і Маркс". Такі видання ми не афішуємо, не робимо з ними виставок і навіть мінімізуємо їхню присутність в каталозі, але залишаємо один-два примірники для того, щоби потім і ворога можна було бити аргументовано".

Також постійно збирали предметну допомогу, а поза тим і книжки.

"Книга лікує" – один із найбільших проєктів бібліотеки з "Охматдитом", покликаний дарувати книги для маленьких пацієнтів. Нещодавно ми знову його активізували, тому що багато дітей із усієї України вимушені жити в лікарні місяцями, бо ще немає куди їхати. Тому ми вже обираємо нові локації для встановлення наших монобібліотек", – розповідає директор.

Наукова бібліотека імені М. Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка.

Війна також переосмислила роль бібліотеки. На думку Олега Сербіна, книгозбірні пройшли певну переоцінку:

"Я завжди казав, що все починається з бібліотеки. Чому так легко анексували Крим? Там абсолютно не велася українська інформаційна політика, яка закономірно може зосереджуватися в кожній бібліотеці, бо це велика мережа. Потрібна ресурсна та ідеологічна підтримка. І зараз, коли є ініціатива Мінкульту списати всі російськомовну літературу – бібліотеки Одеси, Сум, Дніпра – практично залишаються без книг. Адже, на жаль, не було ніяких компенсаторних механізмів з боку держави".

"Коли перше, що робили росіяни, – спалювали українську літературу, книжки стали тим, чого боїться ворог".

А зараз бібліотеки прифронтових міст стали волонтерськими центрами та мовними клубами. Це освітні осередки й інформаційні платформи, куди люди приходять по поради, знання, ресурси та душевне тепло, каже бібліотекар.

"Зараз, під час воєнного стану, бібліотеки – це осередок життя. Вони об'єднують різних людей, і я сподіваюся, що такий рівень сприйняття буде тільки ширитися в суспільстві", – говорить Олег Сербін.

Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка – КПІ

За день до повномасштабного вторгнення бібліотека заклопотано працювала. Зокрема, готувалися до щорічної конференції зі стратегічного управління. Оксана Бруй – директорка бібліотеки КПІ, президентка Української бібліотечної асоціації, – згадує, що навіть залишила відкритим свій ноутбук після закінчення робочого дня.

Оксана Бруй.

24 лютого режим було змінено на дистанційний. Проте все необхідне для навчання студентів – сервери, сайт та всі канали зв'язку, – не припиняли роботи.

Комунікація між командою відбувалася постійно:

"Ми щомісяця проводимо загальні збори колективу – це своєрідна психологічна підтримка. В онлайні ми збиралися щовечора о сьомій. Хто з колективу може і хоче – виходить в зум. Інколи збиралося десять людей, коли – двоє, коли – хтось один прийде і пише: "Ау, я тут сам! Ви де? Хтось прийде чи не прийде?". А вже зустріч наживо, у травні, була дуже зворушливою. І зараз, коли треба працювати, а люди розгублені, розхристані – багато працюємо над цим", – розповідає керівниця бібліотеки.

Яку літературу варто читати дітям в школах

Не припинялася взаємодія й із іноземними колегами:

"З перших днів війни я близько двох тижнів з шостої ранку до дванадцятої ночі була з телефоном в руках, бо треба було відписувати на листи, писати звернення. Адже під загрозою були електронні ресурси та бази даних, і з-за кордону, і в Україні пропонували свої сервери, щоб там зберігати все", – розповідає директорка.

Також бібліотеки, розташовані у більш спокійних областях країни, підтримували колег, які виїжджали із небезпечних місць: приймали в себе, зустрічали, перевозили.

"Багато українських бібліотекарів потрапили в такі життєві обставини, коли немає взагалі засобів для існування. Ми в межах Української бібліотечної асоціації, спільно з благодійним фондом "Бібліотечна країна", оголосили збір коштів на допомогу бібліотекарям. Була форма для тих, кому треба допомога, і тих, хто хоче допомогти. І з початку вторгнення близько 300 бібліотекарів отримали грошову допомогу в середньому по три тисячі гривень, ліки, продукти та іншу гуманітарку. Цю ініціативу ми не припинили й досі", – каже Олена Бруй.

Співробітники й співробітниці бібліотеки КПІ.

Допомагали й військовим. За словами Олени, співробітники й співробітниці бібліотеки включалися у волонтерську діяльність, а повернувшись, централізовано допомагають студентам КПІ, які служать у різних місцях, плетуть сітки, збирають речі.

"Також до вторгнення ми почали взаємодіяти зі спільнотою "АртПоле", а зараз, хто може з нашої команди, бере участь у їхньому проєкті "Ірпінь. Хроніки відродження". Вихідними разом висаджуємо в Ірпені рослини – приводимо місто до звичного вигляду. Саджаємо квіти на місці вирв від бомб".

Дерусифікація в бібліотеці КПІ також почалася задовго до повномасштабної війни:

"З 2016 року ми списуємо з фонду понад 50 тисяч примірників за рік. Станом на 2016 рік наш фонд був приблизно три мільйони, зараз понад пів мільйона неактуальної літератури списано. Але ми не можемо побачити одномоментно фонд, цей процес іде поступово. Проте залишається не менше трьох примірників кожної назви, тому що ми – наукова бібліотека".

Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка – КПІ.

"Роль бібліотеки кардинально не змінилася – вона загострилася, стала більш випуклою і явною. Важливою завжди була роль у забезпеченні медіаграмотності та цифрової грамотності громадян. Якщо казати про університетську бібліотеку, то і до повномасштабної війни, й зараз основне наше завдання – щоби якість навчання і науки в університеті була відповідною. І ми маємо зробити все, що можемо і що не можемо, щоби тримати цю планку", – зазначає Оксана Бруй.

Крім того, за словами директорки, користувачі почали частіше збиратися на лекції та кінопокази, що влаштовує бібліотека, навіть вечорами п'ятниці. Вони хочуть бути разом, у безпеці.

Читайте нас у [Facebook](#) та [Telegram](#)

Станьте частиною Суспільне Культура: напишіть нам про цікаві події культурного життя вашого міста чи селища. Надсилайте свої фото, відео та новини і ми опублікуємо їх на діджитал-платформах Суспільного. Пишіть нам на пошту: culture@suspilne.media. Ваші історії важливі для нас!